



Eco-onderzoek vleermuizen en holenbroedende vogels Utrecht



Rapport 2010.57
Rapport van de Zoogdierverseniging
In opdracht van Gemeente Utrecht

Eco-onderzoek vleermuizen en holenbroedende vogels Utrecht

Rapport nr.:	2010.57
Datum uitgave:	17 januari 2011
Auteur:	ing. W.G. Overman
Illustraties:	Foto kافت: Beiroetdreef, Utrecht © Wesley Overman/Zoogdiervereniging
Productie	Steunstichting VZZ Bezoekadres: Toernooiveld 1 6525 ED Nijmegen Postadres: Postbus 6531 6503 GA Nijmegen Tel.: 024 7410500 info@zoogdiervereniging.nl www.zoogdiervereniging.nl
Gegevens opdrachtgever:	Gemeente Utrecht, Stadswerken IBU Stadsingenieurs Postbus 8375 3503 RJ Utrecht
Contactpersoon opdrachtgever	B. Leiss bettina.leiss@utrecht.nl
Oplage	digitaal

Dit rapport kan geciteerd worden als:

Overman, W.G. 2011. Eco-onderzoek vleermuizen en holenbroedende vogels Utrecht. Rapport 2010.57. Zoogdiervereniging, Nijmegen.

De Stichting VZZ, onderdeel van de Zoogdiervereniging, is niet aansprakelijk voor gevolgschade, alsmede voor schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van werkzaamheden of andere gegevens verkregen van de Zoogdiervereniging; opdrachtgever vrijwaart de Stichting VZZ voor aanspraken van derden in verband met deze toepassing. Niets uit dit rapport mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden d.m.v. druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever hierboven aangegeven en de Zoogdiervereniging, noch mag het zonder een dergelijke toestemming worden gebruikt voor enig ander werk dan waarvoor het is vervaardigd.

INHOUDSOPGAVE

1	INLEIDING	5
1.1	Aanleiding.....	5
1.2	Probleemstelling	5
1.3	Doelstelling	6
2	MATERIAAL EN METHODE	7
2.1	Beoordeling te bezoeken locaties.....	7
2.2	Veldwerk	7
3	RESULTATEN	9
4	CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN	13
4.1	Geen nader onderzoek en geen beperkingen.....	13
4.2	Geen nader onderzoek indien advies wordt opgevolgd	13
4.3	Eenvoudig onderzoek noodzakelijk	17
4.4	Uitgebreid onderzoek volgens vleermuisprotocol noodzakelijk.....	17

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

De gemeente Utrecht heeft in de gehele stad Utrecht en het buitengebied bomen beoordeeld op conditie en veiligheid. Naar aanleiding van dit onderzoek is voor een deel van de bomen vervanging gepland.

1.2 Probleemstelling

Vanaf 2002 kon voor werkzaamheden met negatieve effecten op beschermde soorten een ontheffing (met voorwaarden) van de Flora- en faunawet worden verkregen. Na een aantal uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State en de inwerkingtreding van de Wet algemene bepaling omgevingsrecht (Wabo) per 1 oktober jl. is deze werkwijze veranderd.

Het belangrijkste is dat het voor de soorten die naast de Flora- en faunawet ook zijn opgenomen in Bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn alleen in een beperkt aantal gevallen nog mogelijk is om een toestemming van het bevoegd gezag te krijgen om de wet te overtreden. Om voor deze soorten een toestemming te kunnen krijgen moet er sprake zijn van één van de onderstaande 'belangen':

- dwingende reden van groot openbaar belang;
- openbare veiligheid en volksgezondheid;
- bescherming van flora en fauna.

Als deze belangen niet van toepassing zijn op een project, is het niet mogelijk toestemming te krijgen en zullen negatieve effecten op de strikt beschermde soorten moeten worden voorkomen. Dit kan door het treffen van mitigerende maatregelen.

Als het mogelijk is om negatieve effecten op beschermde soorten te voorkomen, is er voorafgaand aan de uitvoeren van de betreffende werkzaamheden niet per se een toetsing door het bevoegd gezag vereist. Maar om bevestiging – en daarmee meer juridische zekerheid – te krijgen is het wel mogelijk dit te laten toetsen door het bevoegd gezag. Dan wordt dezelfde weg gevolgd als in het geval waarin het *niet* mogelijk is om negatieve effecten te voorkomen en er – mits één van de bovengenoemde belangen van toepassing is – er wel toestemming van het bevoegd gezag vereist is.

Na het inwerkingtreden van de Wabo zijn er twee mogelijkheden om de beoordeling van effecten op beschermde soorten te laten toetsen door het bevoegd gezag:

1) Bij het gemeentelijk Wabo-loket: bij het aanvragen van een Omgevingsvergunning kan ook een toetsing aan de Flora- en faunawet plaatsvinden. De gemeente zal de Dienst Regelingen van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie dan vragen om een zogenaamde 'Verklaring van geen bedenkingen' te verstrekken. Dit duurt maximaal 26 weken.

2) Bij Dienst Regelingen: er kan rechtstreeks worden gevraagd om een ontheffing, waarbij in het geval waar negatieve effecten worden voorkómen er een zogenaamde 'positieve afwijzing' volgt. Dit duurt maximaal 8 weken.

Concluderend kan worden gesteld dat de nadruk steeds sterker komt te liggen op het voorkómen van negatieve effecten op de zwaarste beschermde soorten door het treffen van mitigerende maatregelen. Zeker bij projecten als de sanering van bomen dat naar verwachting niet valt onder de genoemde belangen.

Onderzoek moet meer dan voorheen ook aangeven hoe de soort het plangebied en de omgeving gebruikt. Dit slaat vooral op de verbodsbepalingen in artikel 11 van de Flora- en faunawet over het beschadigen of vernielen van voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen. Kan de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort niet worden gegarandeerd door mitigerende maatregelen?

1.3 Doelstelling

De geselecteerde bomen kunnen een belangrijke functie voor vleermuizen en holenbroedende vogels hebben. Met behulp van de gegevens verzameld tijdens de beoordeling en terreinbezoek wordt beoordeeld of deze bomen mogelijk een belangrijke functie voor deze dieren hebben. Daarbij worden drie categorieën aangegeven:

- werkzaamheden zijn uit te voeren zonder verder onderzoek of ontheffing (paragrafen 4.1 en 4.2);
- werkzaamheden zijn niet uit te voeren voordat een eenvoudig onderzoek heeft plaatsgevonden (4.3);
- werkzaamheden zijn niet uit te voeren voordat een uitgebreid onderzoek heeft plaatsgevonden (4.4).

2 MATERIAAL EN METHODE

2.1 Beoordeling te bezoeken locaties

Met behulp van de door de Gemeente Utrecht opgestelde rapportages over de kwaliteit van de bomen en de uit te voeren werkzaamheden is beoordeeld voor welke locaties het zinvol was om het belang voor vleermuizen en holenbroedende vogels *in het veld* te beoordelen.

De belangrijkste criteria hierbij waren:

- De grootte van de bomen
- Vormen de bomen een min of meer aaneengesloten rij
- Is het type bebouwing in de omgeving geschikt als verblijfplaats
- Aanwezigheid verlichting
- Aanwezigheid groenstructuren
- Aanwezigheid water
- Ligging in de omgeving

2.2 Veldwerk

De als mogelijk voor vleermuizen en/of holenbroedende vogels belangrijk beoordeelde bomen zijn ter plekke bekeken.

Hierbij is wat betreft vliegroutes en jachtgebied gelet op:

- Vormen de bomen een aaneensluitend geheel
- Lijdt de bomenrij naar geschikt jachtgebied en/of verblijfplaatsen
- Vormen de bomen geschikt jachtgebied
- Schermen de bomen (straat)verlichting en/of wind af

Wat betreft mogelijke verblijfplaatsen voor vleermuizen en/of holenbroedende vogels is gekeken naar:

- Holtes in de bomen door spechten uitgehakt of door inrotting ontstaan
- Afgebroken en ingerotte takken
- Ruimtes achter losse schorsplaten

Van alle bezochte locaties zijn in een tabel de functies, die voor vogels en vleermuizen aanwezig kunnen zijn, vastgelegd.

3 RESULTATEN

Tijdens de eerste beoordeling vooraf is een selectie gemaakt van locaties waar een veldonderzoek niet noodzakelijk is:

- | | | |
|---------------------------------|------------------------------|--------------------------------------|
| • Pijlsweerdstraat, Nieuwe | • Santiagodreef | • Lippe Biesterfeldstraat, Van |
| • Plesmanlaan | • Teherandreef | • Texel |
| • Rijkstraat, Jacob Simonsz. De | • Bemmelenlaan, Prof. Van | • Vronesteinlaan |
| • Sparstraat | • Bikostraat, Steve | • Wadden, De |
| • Wolfstraat | • Boslaan, Prof. Ritzema | • Wierslaan, De |
| • Agavedreef | • Broekemalaan, Prof. | • Wijnesteinlaan |
| • Aphroditedreef | • Eykmanlaan | • Zevenwouden |
| • Arcdreef, Jeanne d' | • Lamérislaan | • Adenauerlaan |
| • Cantondreef | • Mayerlaan, Prof. Adolf | • Auriollaan |
| • Damascusdreef | • Musschenbroekstraat, Van | • Australiëlaan |
| • Ebrodreef | • Regentesselaan | • Bernadottelaan |
| • Eufraatdreef | • Sitterlaan, De | • Bevinlaan |
| • Hanoidreef | • Vrieslaan, Prof. Hugo de | • Eisenhowerlaan |
| • Hongarijdreef, Maria van | • Willem de Zwijgerplantsoen | • Gasperilaan, De |
| • Othellodreef | • Zwaardemakerlaan | • Monnetlaan |
| • Paranádreef | • Zeemanlaan | • Spaarnestraat |
| • Parsifaldreef | • Boudier-Bakkerlaan, Ina | • Stanleylaan |
| • Pernambucodreef | • Flamingostraat | • Starkenborghhof, Van |
| • Portoricodreef | • Keerkringplein | • Telderslaan |
| • Rio Brancodreef | • Pythagoraslaan | • Vondellaan |
| • Roelantdreef | • Siriusstraat | • Wilhelminalaan, Koningin (PW zuid) |
| • Saigondreef | • Weg tot de Wetenschap | • Zomer |
| • Saloméreef | • Bokstraat | |

In de tabel op de volgende bladzijde staan de locaties beschreven waar bomen of ondergroei zullen worden verwijderd, aangevuld met de resultaten zoals verzameld tijdens de veldbezoeken.

In de tabel is per straat aangegeven welke functies voor vleermuizen te verwachten zijn, ingedeeld naar:

- Verblijfplaatsen
- Vliegroute
- Jachtgebied
- Beschutting voor licht
- Beschutting voor wind

Als er geen verblijfplaatsen voor vleermuizen te verwachten zijn is ook de kans op voor vogels geschikte holtes klein.

Straat	Verblijfpl.	Vliegroute	Jachtgeb.	Licht	Wind	Opmerkingen
Justus van Effenstraat	nee	nee	?ja	?ja	nee	Vogelnesten, jachtgebied aan noord-zijde?, lichtafscherming aan noord-zijde?
Boerhaavelaan	nee	nee	nee	nee	nee	Mogelijk jachtgebied en vliegroute van beperkte kwaliteit, alternatieven aanwezig.
Petemoeders-Laan	nee	nee	nee	nee	nee	
Mr. Tripkade	?nee	?nee	ja	nee	nee	Lastig te zien of holtes aanwezig zijn, verblijfplaatsen onwaarschijnlijk, geen logische vliegroute. Jachtgebied van beperkte kwaliteit.
Beiroetdreef	nee	nee	nee	nee	nee	kleine bomen zonder holtes
Ibisdreef	nee	nee	nee	nee	nee	kleine bomen zonder holtes
Vreuchden-berchdreef	nee	nee	nee	nee	nee	
Winterboei-dreef	nee	nee	nee	nee	nee	kleine bomen zonder holtes, tijdelijk verlies jachthabitat maar alternatieven aanwezig
Camera Obscura-dreef	nee	?nee	ja	nee	nee	Jachtgebied wordt kwalitatief minder en mogelijk vliegroute. Alternatief blijft aanwezig.
Pelkwijklaan, Burgemeester ter	nee	nee	nee	nee	nee	
Kleffenslaan, van	nee	nee	nee	nee	nee	
Spanjelaan, Van	nee	nee	nee	nee	nee	
Achttienhovensedijk	nee	nee	nee	nee	nee	2 Salix alba
Wilhelminapark	nee	nee	nee	nee	nee	1 Gleditsia triacanthos
Wilhelminapark	nee	nee	nee	nee	nee	1 Quercus macranthera
Servaasbolwerk	nee	nee	nee	nee	nee	1 Populus euramericana

Straat	Verblijfpl.	Vliegrouete	Jachtgeb.	Licht	Wind	Opmerkingen
Dr. Schaepman-plein	nee	nee	ja	nee	nee	Momenteel matig jachtgebied.
Prof. Leonard Fuchslaan	nee	ja	ja	nee	nee	
Hoofddijk	ja	ja	ja	nee	ja	
Faustdreef	nee	nee	ja	nee	nee	ondergroei wordt verwijderd / De bomen beoordeeld als ja, ja, ja, nee, nee / Bij verwijderen struiken wordt mogelijk alleen de functie jachtgebied aangetast, maar de kwaliteit gaat achteruit.
Fideliodreef	nee	nee	ja	nee	nee	ondergroei wordt verwijderd / Bij verwijderen struiken wordt mogelijk alleen de functie jachtgebied aangetast, maar de kwaliteit gaat achteruit.
Geerte Bolwerk	ja	nee	nee	nee	nee	1 boom met bonte spechtengat
Luit Blomstraat	nee	?ja	nee	nee	nee	
Hogelanden W.Z.	?nee	ja	ja	ja	ja	Onder andere mooie grote bomen langs de vaart / Specificeren welke bomen als slecht beoordeeld zijn.
Donaudreef (hop-over)	nee	ja	ja	ja	nee	Een duidelijke hop-over is aanwezig ter hoogte van de kruising met de Anna v. Burendreef en de Jeanne d' Arcdreef.
Joostenlaan	ja	ja	ja	nee	nee	
Esdoornlaan	?ja	ja	ja	nee	nee	Groenstructuur van hoge kwaliteit. Logische vliegrouete en jachtgebied. Mogelijk paarverblijven van ruige dwergvleermuis in holtes.

Straat	Verblijfpl.	Vliegroute	Jachtgeb.	Licht	Wind	Opmerkingen
Dampkring	nee	ja	ja	nee	ja	Bekende verblijfplaats van gewone dwergvleermuis in de directe omgeving. Hierdoor logische vliegroute. Jachtgebied van hoge kwaliteit door ligging in combinatie met de begroeiing.
Nedereind-seweg	ja	ja	ja	nee	ja	Beplanting van hoge kwaliteit. Verwacht wordt dat er vliegroute en jachtgebied van verschillende soorten aanwezig is. Verblijfplaatsen van verschillende soorten (laatvlieger, gewone grootoorvleermuis, ruige dwergvleermuis) is mogelijk en verblijfplaatsen gewone dwergvleermuis zijn aanwezig.
IJsselsteinlaan	nee	ja	ja	ja	nee	De bomen vormen een geleiding naar groene structuren en water in de omgeving. De kronen zijn goed ontwikkeld en sluiten mooi aan, waardoor het geschikt is als jachtgebied. Verblijfplaatsen zijn onwaarschijnlijk in de bomen, maar de gebouwen in de omgeving bieden wel mogelijkheden hiervoor.
Prinsesselaan	ja	ja	nee	nee	nee	2 Quercus robur

Aanvullend onderzoek voor onderstaande straten is reeds uitgevoerd (Jansen 2010 ¹)						
Daalseweg	ja	ja	ja	ja	nee	
Julianapark	ja	ja	nee	nee	nee	1 Robinia pseudoacacia
2e Polderweg	ja	ja	nee	nee	nee	1 Quercus robur
Wilhelminapark	ja	ja	nee	nee	nee	1 Acer saccharinum

¹ Jansen, E.A. 2010. Vleermuizen en bomen. Onderzoek naar vleermuisgebruik van enkele bomen in de gemeente Utrecht. Rapport 2010.37. Zoogdierverseniging, Nijmegen.

4 CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

4.1 Geen nader onderzoek en geen beperkingen

Bij het veldbezoek bleek dat in de straten die in de tabel van hoofdstuk 3 met groen zijn gemarkeerd de geplande werkzaamheden kunnen worden uitgevoerd zonder beperkingen en/of nader onderzoek.

Het gaat om:

Justus van Effenstraat
Boerhaavelaan
Petemoederslaan
Mr. Tripkade
Beiroetdreef
Ibisdreef
Vreuchdenberchdreef
Winterboeidreef
Camera Obscuradreef
Justus van Effenstraat

Burgemeester ter Pelkwijklaan
Van Kleffenslaan
Van Spanjelaan
Achtthovensedijk
Wilhelminapark
Wilhelminapark
Servaasbolwerk
Burgemeester ter Pelkwijklaan
Van Kleffenslaan
Van Spanjelaan

4.2 Geen nader onderzoek indien advies wordt opgevolgd

Bij een aantal straten kunnen de geplande werkzaamheden alleen doorgang vinden indien men zich aan bepaalde richtlijnen houdt (oranje gemarkeerd in de tabel van hoofdstuk 3). Als de aangegeven richtlijnen niet worden aangehouden, dan is nader onderzoek wel vereist.

Dr. Schaepmanplein

Om behoud van kwaliteit te kunnen garanderen moet minimaal 1 boom groot kunnen uitgroeien.



Foto 1: Dr Schaepmanplein

Hoofddijk

Dit is een bekende belangrijke vliegroute van de Uithof naar landgoed Oostbroek. Nader onderzoek is al uitgevoerd en bijzondere uitvoering is noodzakelijk.



Foto 2: Hoofddijk

Faustdreef

Uitvoer sanering mogelijk indien op langere termijn ondergroei terug wordt gebracht en bomen de eerste jaren niet hoger worden opgesnoeid.



Foto 3: Faustdreef

Fideliodreef

Uitvoer sanering mogelijk indien op langere termijn ondergroei terug wordt gebracht en bomen de eerste jaren niet hoger worden opgesnoeid.



Foto 4: Fideliodreef

4.3 Eenvoudig onderzoek noodzakelijk

Geertebolwerk

Indien de bomen in oktober of november worden gerooid, dient minimaal een dag van tevoren een inspectie plaatsvinden om te kijken of zich vleermuizen of vogels in de holte bevinden. Na deze inspectie wordt de holte zo afgesloten dat eventueel aanwezige vleermuizen/vogels wel naar buiten kunnen, maar niet meer naar binnen. Indien geen vogels en/of vleermuizen aanwezig zijn kan worden volstaan met het geheel afsluiten van de holte.

4.4 Uitgebreid onderzoek volgens vleermuisprotocol noodzakelijk

Luit Blomstraat

Hier zal moeten worden gekeken waar de verblijfplaats van (gewone en ruige dwerg)vleermuizen in de buurt zich bevindt en dient te worden bepaald wat het belang van deze straatbeplanting is voor de lokale populatie. Onderzoek volgens het vleermuisprotocol is hier noodzakelijk.



Foto 5: Luit Blomstraat

Hogelanden W.Z.

De beplanting langs Hogelanden W.Z. heeft waarschijnlijk meerdere functies voor vleermuizen. Hier zijn zowel verblijfplaatsen (zomerverblijf, kraamverblijf, paarverblijf), als vliegroutes en foerageergebied voor verschillende soorten te verwachten. Onderzoek volgens het vleermuisprotocol is hier noodzakelijk.



Foto 6: Hogelanden W.Z.

Donaudreef (hop-over)

Op de Donaudreef is een duidelijke hop-over voor vleermuizen aanwezig ter hoogte van de kruising met de Anna van Burendreef en de Jeanne d' Arcdreef. Een hop-over kan een essentiële verbinding tussen twee gebieden (bijvoorbeeld tussen verblijfplaats en jachtgebied) vormen. Bij verwijderen van deze bomen gaat jachtgebied niet verloren, maar de rest van de functies kunnen ernstig worden aangetast. Onderzoek volgens het vleermuisprotocol is hier noodzakelijk.



Foto 7: Donaudreef (de boomkronen aan beide zijden van de weg raken elkaar en vormen een hop-over)

Joostenlaan

Door de huidige opsnoeiing is de kwaliteit van het gebied als vliegroute en jachtgebied sterk afgenomen, maar waarschijnlijk beide nog wel aanwezig. Verder is het waarschijnlijk dat paarverblijven van ruige dwergvleermuis aanwezig zijn. Minimaal één grote bonte specht is in de laan aanwezig en heeft hier ook holen. Eerder gedaan onderzoek is te lang geleden en wettelijk niet meer geldig. Onderzoek volgens het vleermuisprotocol is hier noodzakelijk.



Foto 8: Joostenlaan

Esdoornlaan

Dit is een groenstructuur van hoge kwaliteit. Het is een logische vliegroute en jachtgebied voor vleermuizen en bevat mogelijk paarverblijven van ruige dwergvleermuis in holtes.

Onderzoek volgens het vleermuisprotocol is hier noodzakelijk.



Foto 9: Esdoornlaan

Dampkring

Een bekende verblijfplaats van gewone dwergvleermuis is in de directe omgeving aanwezig. Hierdoor is het een logische vliegroute. Tevens is het een jachtgebied van hoge kwaliteit door ligging in combinatie met de begroeiing. Onderzoek volgens het vleermuisprotocol is hier noodzakelijk.



Foto 10: Dampkring

Nedereindseweg

Hoge oude bomen, waarvan de kronen elkaar raken en daarmee een goede beschutting tegen wind en eventueel licht vormen. Verwacht wordt dat er vliegroutes en jachtgebied van verschillende vleermuissoorten aanwezig zijn. Verblijfplaatsen van verschillende soorten (gewone grootoorvleermuis, ruige dwergvleermuis) zijn mogelijk en verblijfplaatsen gewone dwergvleermuis en laatvlieger zijn waarschijnlijk aanwezig in de aangrenzende gebouwen.

Onderzoek volgens het vleermuisprotocol is hier noodzakelijk.



Foto 11: Nedereindseweg

IJsselsteinlaan

De bomen in de IJsselsteinlaan vormen een geleiding naar groene structuren en water in de omgeving. De kronen van de bomen zijn van een dergelijke omvang en aansluitend dat de laan zelf mogelijk als jachtgebied gebruikt wordt. De bomen zelf hebben geen holtes en zijn niet geschikt als verblijfplaats. De flats in de laan en andere bebouwing in de omgeving huisvesten mogelijk wel vleermuizen.

Er is sprake van herplant met essen (stamomtrek 20-25 cm in enkele rij). De vermoedelijke functie als vliegroute en foerageergebied blijft daarmee behouden. Vervanging van de bomen kan volgens plan uitgevoerd worden. Een integraal onderzoek is aanbevelenswaardig, maar niet noodzakelijk.

Prinsesselaan

De twee oude zomereiken waar het onderzoek zich op richtte, bevatten inrottingsgaten die zeer goed als verblijfplaats voor zowel vogels al vleermuizen kan dienen. Onderzoek volgens het vleermuisprotocol is hier noodzakelijk.

Daalseweg / Julianapark / 2e Polderweg / Wilhelminapark

Voor deze straten is het noodzakelijke onderzoek al uitgevoerd en gerapporteerd (Jansen, 2010).